

DEMERSURI PRIVIND OBTINEREA „ACORDULUI RUS” PENTRU ÎNROLA- REA A 5.000 VOLUNTARI ROMÂNI DIN CIRCUMSCRIPTIILE MILITARE MOSCOVA ȘI KIEV

Dr. Cornel ȚUCĂ¹, Felicia ȚUCĂ²

Armata imperială austro-ungară a mobilizat între 31 iulie/13 august 1914-16/29 octombrie 1918, sub presiunea imenselor pierderi suferite în perioada grelelor și îndelungatelor lupte duse pe diverse fronturi europene, un număr total de aproximativ 9.000.000

militari³. De altfel, creșterea efectivelor mobilizate și destinate frontului, urmare a solicitărilor făcute de armatele operaționale, a fost o caracteristică comună statelor beligerante din acest prim conflict mondial. Cifra militarilor mobilizați de armata austro-ungară a reprezentat un procent de 34,6% din potențialul uman al Imperiului și de 55,4% din cel al populației masculine active⁴. Armata austro-ungară a avut în componere, urmare a structurii statale multietnice, fiii a 14 minorități naționale, o componentă multinațională care a determinat caracterul ei eterogen. Din această cauză numărul ofițerilor austrieci și unguri din armata imperială a reprezentat aproape 90% din totalul ofițerilor acesteia, iar cel al trupeii abia s-a apropiat de procentul de 48%.

Un număr de 926.500 militari, din totalul celor 9.000.000 militari mobilizați de armata imperială, au fost din Transilvania, un procent de peste 10% din efectivul acesteia. Din respectivul total, un număr de 484.374 militari au fost români, adică peste 52% dintre mobilizații din Transilvania, ducând prezența acestora în armata imperială la procentul de 5,3%. În contrast cu contribuția adusă de români, aportul celorlalte naționalități din Transilvania a fost mult redus: ungurii au fost mobilizați în procent de 26%, germanii de 9%, iar celelalte naționalități conlocuitoare de 13%. Drept urmare, procentele de reprezentativitate a acestora în compunerea armatei imperiale au fost de 2,8% pentru unguri, 0,9% pentru germani și 1,3% pentru restul naționalităților din Transilvania⁵.

Concentrați în cazărmi sau dislocați pe fronturile europene, militarii români din armatele dublei monarhii au îndurat umilințe de tot felul și au suportat greutățile nesfârșitelor lupte, lipsei alimentelor și medicamentelor și, mai ales, au suferit la aflarea veștilor privitoare la înrăutățirea vieții familiilor rămase acasă: rechiziții și impozite sporite, abuzuri de tot felul ale autorităților locale, restrângerea drepturilor și multe altele. La acest cortegiu de umilințe și suferințe, răspunsul militarilor români nu s-a lăsat mult timp așteptat⁶. Urmare a acestor multiple cauze, militarii români aflați pe diferite fronturi, în afara celor capturați în timpul luptelor, au decis să dezerteze într-un număr din ce în ce mai mare la inamic, individual sau în grup. În același timp, românii din Transilvania care urmau a fi încorporați sau mobilizați au optat a se refugia în România.

Astfel, un număr de peste 169.000 militari români din armata austro-ungară⁷ au căzut fie prizonieri - benevol sau nu - la ruși, francezi sau italieni⁸, fie au trecut în România. Marea masă a militarilor

CENTENARUL RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

români proveniți din armata austro-ungară și internați ca prizonieri de război în țările aliate (Rusia, Italia și Franța) constituiau o sursă umană importantă - deja instruită militar și având experiența câmpurilor de luptă - pentru armata română.

După ce armata română a trecut Carpații (15/28 august 1916), o adevărată emulație național - patriotică s-a declanșat în rândul prizonierilor români din armata austro-ungară internați în lagărele din Rusia, Italia sau Franța. În acest sens, Victor Deleu a scris ulterior: „Deodată cu intrarea României în război, românii de peste hotare, foștii supuși străini, s-au simțit îndemnați să intre sub drapelele române, ca să contribuie și ei - cum e firesc - la realizarea Idealului național”⁹.

Din locurile unde erau internați ca prizonieri de război, militarii români din armata austro-ungară au trimis conducerii politice și militare din țară mii de solicitări privitoare la aprobarea înrolării lor ca voluntari în armata română, pentru a lupta împotriva Puterilor Centrale. Concomitent, solicitări similare au fost înaintate de aceeași prizonieri și autorităților civile sau militare ruse. Această emulație patriotică a reprezentat dovada voinței comune a acestora de înrolare ca voluntari pentru a lupta pe Frontul român din Moldova. Numeroasele solicitări înaintate autorităților civile și militare române sau ruse, indiferent de forma de adresare, au constituit: „o dovadă grăitoare că acțiunea de organizare a unităților de voluntari a fost posibilă, fiindcă se întemeia pe o stare de spirit adânc grefată în conștiința lor, care preîntâmpina, cu stăruință și ardoare, traducerea ei în realitate prin inițiativă oficială”¹⁰.

În toamna anului 1916, Guvernul român a decis trimiterea mai multor misiuni diplomatice și militare: „pe lângă puterile Antantei în scopul de a sonda opiniile guvernelor respective privind eventualitatea creării corpurilor de voluntari români, atât din prizonierii din Rusia, cât și din cei internați în Italia și Franța și, de asemenea, de a obține pe lângă asistența politică și dotarea necesară acestora”¹¹.

Analiza de ansamblu a voluntariatului român și obținerea acordului aliaților a fost considerată de Guvern drept o necesitate prealabilă derulării viitoarelor acțiuni ce trebuiau întreprinse pe lângă autoritățile ruse. În legătură cu stabilirea momentului implicării lui Ion I. C. Brătianu și a guvernului său în problematica voluntarilor ardeleni și bucovineni, Octavian Tăslăuanu a precizat că: „Organizarea corpurilor de voluntari recrutați dintre cetățenii monarhiei austro-ungare s-a hotărât numai după ce aliații au decis dezmem-

brarea monarhiei habsburgice”¹². Această explicație poate constitui una dintre cauzele lipsei sprijinului direct primit de voluntarii români din partea Guvernului român, de care aceștia s-au plâns mereu.

Dar, concomitent, era evident și tratamentul diferit aplicat de ruși încercărilor prizonierilor români de a se constitui și ei în unități de voluntari, cu scopul declarat de a lupta alături de armata română. Aceleași autorități ruse, în schimb, au avut o atitudine complectară față de inițiativele similare ale prizonierilor slavi, favorizând și chiar impulsionând acțiunile acestora. Elie Bufnea, care a trăit epopeea prizonieratului rus, a scris mai târziu cu referire la aceasta: „Politica urmată de guvernul țarist, chiar după intrarea României în război, nu se împăca în mod sincer cu formarea unor trupe de români ardeleni și bucovineni, care erau, cum au și fost, o elocventă manifestare pentru o Românie Mare, un scop care durea pe țariști și lovea, în planurile lor de viitor, întocmai cum lovea în autoritatea habsburgică”¹³.

Spre sfârșitul anului 1916 și începutul anului 1917, primii și-au ridicat glasul pentru unirea tuturor românilor într-un unic efort de luptă refugiații ardeleni și bucovineni din România. Astfel, după mai multe acțiuni desfășurate în acest sens, la 7/20 ianuarie 1917 s-a înființat la Iași: „Comitetul Românilor Refugiați din Austro-Ungaria” sau „Comitetul celor 12”¹⁴, reprezentând refugiații transilvăneni și bucovineni din Moldova¹⁵. Cu acest prilej, în plenul adunării, Octavian Goga a declarat: „Dezrobirea Ardealului se obține numai prin sacrificiu din partea tuturor, deci și a ardelenilor...Noi declarăm război monarhiei austro-ungare pentru a alipi Ardealul la patria-mamă, la România”¹⁶.

Pentru a demonstra falsitatea declarațiilor „de fidelitate” date de unii dintre românii din Transilvania, Comitetul s-a declarat „organ de luptă împotriva stăpânirii austro-ungare”, în care scop a redactat chiar o „Declarație de război” împotriva „Patriei vitrege”. La desfășurarea adunării și momentul semnării „Declarației” au asistat și 3 membri ai Guvernului român. Apoi, respectiva „Declarație de război” a fost transmisă la Viena de către premierul Ion I.C. Brătianu¹⁷. Participant la adunare, în discursul său Octavian Goga nu a uitat să reliefeze importanța ca simbol a începerii adunării voluntarilor români din Rusia la Darnița, precizând că: „trupele de voluntari ardeleni reprezintă cea mai strigătoare și usturătoare declarație de război împotriva Austro-Ungariei”. Toți membrii „Comitetului” au fost judecați în lipsă de către autoritățile imperiale pentru „înaltă trădare” și condamnați la moarte sau mulți ani de temniță grea și confiscarea averii¹⁸.

CENTENARUL RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

Începând cu ziua de 7/20 ianuarie 1917, membrii „Comitetului”, prin ordinul confidențial nr. 2.980 al Ministerului de Interne de la Iași, au primit misiunea: „de a recruta și organiza noi efective de voluntari din rândul refugiaților și al prizonierilor din Rusia”¹⁹. Guvernul român, prin ordinul acesta a ieșit din neimplicarea oficială de până atunci și a început demersuri concrete în legătură cu organizare și aducere în țară a voluntarilor români. Inițiativa membrilor „Comitetului celor 12” și „Declarația de război” adoptată de aceștia au însemnat semnalul declanșării demersurilor oficiale privind înrolarea voluntarilor români din rândul prizonierilor austro-ungari internați în Rusia.

Între timp, începând cu data de 1/13 septembrie 1916, în fața valului de solicitări, Marele Stat Major rus a destinat Lagărul de tranziție Darnița (lângă Kiev) drept loc de concentrare a voluntarilor români în vederea expedierii lor ulterioare în România. Prin decizia luată, Rusia a căutat o rezolvare de principiu a problemicii, fără a depune eforturi serioase și constante menite a sigura concentrarea și trimiterea imediată în România a tuturor prizonierilor români care solicitaseră înrolarea lor ca voluntari pentru armata română, în fapt aliata trupelor ruse pe frontul din Moldova.

Întreaga epopee a succesiunii ordinilor emise de autoritățile centrale militare ruse, modalitățile concrete de primire și aplicare a prevederilor acestora de comandanții de lagăre și autoritățile locale ruse, precum și percepția de prizonierii români a aplicativităților au fost succint prezentate de medicul locotenent Pompiliu Nistor. Cu referire la acest adevărat carusel al emiterii și prevederilor respectivelor ordine, acesta a scris

ulterior: la începutul lunii noiembrie 1916 s-a comunicat prizonierilor că: „România schimbă 15.000 de prizonieri ai ei cu 15.000 de prizonieri austrieci, unguri”; fără „să se specifice în ce calitate vor fi schimbați, soldaților li s-a spus să se înștiințeze²⁰ dacă voiesc să fie trimiși în România”. Apoi, la 15/28 noiembrie 1916, prizonierilor români li s-a solicitat „să se declare acei români care voiesc să între în armata română, să ia parte la luptă”. Dar, în respectivele ordine, nu s-a specificat nimic în legătură cu necesitatea concentrării, într-o etapă preliminară, voluntarilor în Lagărul de la Darnița, menționându-se „numai directă lor expediere în România”.

După emiterea acestor prime două ordine, Guvernul rus a fost informat despre numărul mare al prizonierilor români care solicitau să fie trimiși urgent ca voluntari în România. Din această cauză, la 25 noiembrie/8 decembrie 1916 - conform relatării specificate - li s-a comunicat prizonierilor români, printr-un al treilea ordin, că pot: „să fie trimiși numai subofițeri și inteligenții, fără a specifica mai de aproape ce se înțelege cu²¹ aceștia din urmă”. Drept urmare, în baza acestor prevederi restrictive, comandanții ruși ai lagărelor și taberelor de lucru, influențați și de autoritățile locale, au „înțeles” prin „inteligenții” numai „intelectuali” și nu au mai „voit să permită plecarea meseriașilor și industriașilor”, neasimilați de ei respectivei categorii²².

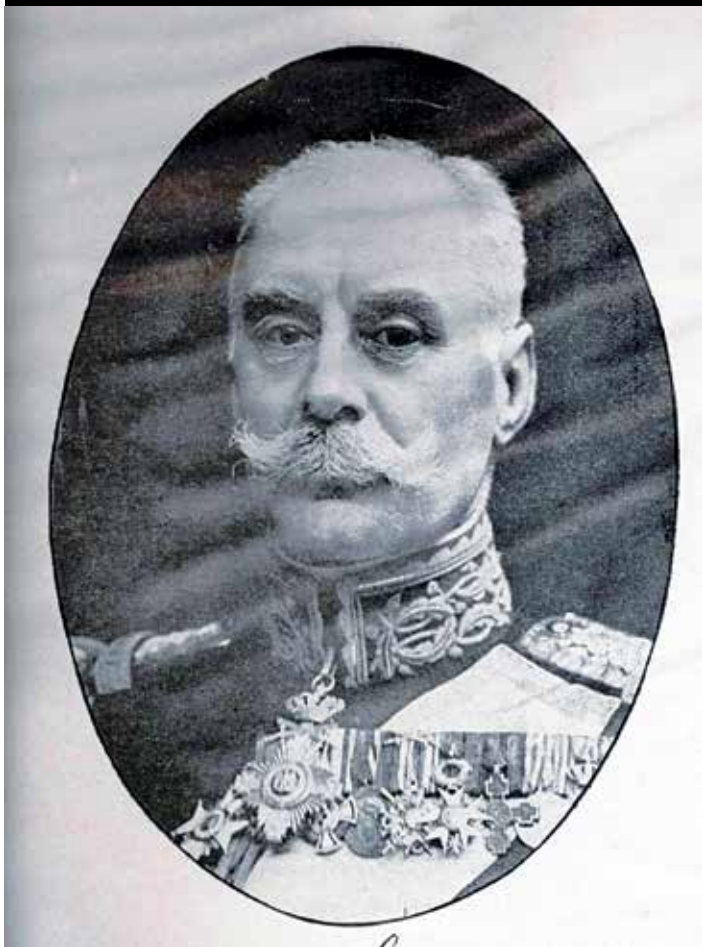
În general, sintetica prezentare a evidențiat cumulul de impedimente pe care prizonierii români au fost obligați să le elimine pentru a se înrola ca voluntari pentru armata română. În acest mod se poate explica numărul relativ redus al voluntarilor sosiți la Darnița, în raport cu zecile de mii

de solicitări trimise până atunci de aceștia guvernelor de la București și Petrograd sau autorităților ruso-române. Toate relatăriile prizonierilor români pe această temă întregesc cu elemente noi paleta obstacolelor pe care aceștia au fost obligați să le învingă pentru a veni la Darnița.

Hotărârea implicării oficiale a Guvernului român, evacuat la Iași, s-a materializat prin trimiterea la Darnița, la 12/25 ianuarie 1917, în calitate de delegat special „al Marelui Cartier General român, a locotenent-colonelului (rezervă) Constantin G. Pietraru²³. Misiunea acestuia a vizat luarea unui prim contact cu voluntarii români deja concentrați la Darnița. În momentul sosirii acestuia, la Darnița erau concentrați peste 300 de ofițeri și 1.200 de subofițeri și trupă. În urma discuțiilor purtate cu voluntarii români, C. Pietraru a raportat Ministerului de Război la înapoiere: „Toți ca unul au declarat cu entuziasm că vor și cer să între ca voluntari în armata română; având dorința izvorâtă, din dragostea de neam, să lupte pe frontul românesc”²⁴.

Însă, la 11/24 ianuarie 1917, cu o zi înaintea plecării lui C. Pietraru, Legația română din Petrograd a comunicat voluntarilor concentrați la Darnița că Rusia, în urma unei înțelegeri dintre guvernele român și rus, este „pe cale de a lua dispozițiile necesare” în ceea ce privește acțiunea de concentrare a acestora²⁵. Acțiunile oficiale române din luna ianuarie 1917 au fost urmate de cele ale părții ruse. Generalul Brusilov s-a deplasat la Darnița, urmare a ordinului primit, unde a avut întrevederi cu „membrii Comitetului Executiv și cu întregul corp ofițeresc”. Aceste întrevederi au avut drept rezultat: „o vizibilă schimbare a atitudinii comandamentului lagărului față

Generalul Constantin Coandă

de voluntari, care au încetat să mai fie tratați ca prizonieri²⁶.

La sfârșitul lui ianuarie/începutul lui februarie 1917, o delegație română condusă de premierul I.C. Brătianu a făcut o vizită la Petrograd unde a avut o serie de contacte cu personalități decizionale politice și militare ruse, inclusiv o întrevedere cu țarul Nicolae al II-lea. Cu această ocazie premierul a constatat că demnitarii ruși: „erau preocupați mai mult de planurile de zdrobire a propriei populații, ce se ridica amenințătoare sub pîntenul foamei și nemulțumirilor acumulate de decenii²⁷”. La 6/19 februarie 1917, neinvitat inițial să participe la lucrările Conferinței interaliatelor de la Petrograd, totuși, cu titlul de excepție, premierul român a putut expune poziția României, militând pentru: menținerea Frontului român din Moldova, o prezență ruse masivă pe acest front și un ajutor material din partea aliaților corespunzător. În întrevederile avute cu oficialii ruși, premierul nu a abordat problema înrolării voluntarilor și urgentării transportului lor în România.

La 28 ianuarie/10 februarie 1917, în timp ce premierul român era la Petrograd, locotenent-colonelul (rezervă) Constantin G. Pietraru, ca: „trimis al Ministerului de Război”, însoțit de locotenent-colonelul Predescu, ca: reprezentant al Marelui Cartier General român pe lângă Comandamentul armatei ruse din Galiția, s-au aflat în mijlocul voluntarilor români concentrați la Darnița. Aceștia, timp de câteva zile, au purtat discuții cu voluntarii, au vizitat lagărul și au sintetizat problematica acestora. După edificarea asupra problemelor prezentate de voluntari, cei doi le-au comunicat membrilor Comitetului Executiv că: „în principiu s-a trasat sarcina înființării Corpului Voluntarilor” Români Ardeleni și Bucovineni din Rusia, sub comanda generalului Coandă Constantin, având ca șef de stat major pe C. Pietraru. Întors la Iași, C. Pietraru a înaintat, la 7/20 februarie, Marele Stat Major un raport cuprinzând concluziile întrevederilor avute și în care a insistat pentru luarea unor măsuri de lărgire a ariei de înrolare a voluntarilor români²⁸.

După care, Marele Stat Major, Partea Sedară și locotenent-colonelul (rezervă) C. Pietraru au întocmit „Proiectul de organizare a Corpului Voluntarilor Români în Rusia”, pe care l-au înaintat spre aprobare, la 21 februarie/6 martie, Marelui Cartier General. În raportul de înaintare a Proiectului s-a făcut cunoscut faptul că: „s-a trimis câte un exemplar identic domnului ministru Diamandy la Petrograd și domnului general Coandă la Marele Cartier rus, cu instrucțiuni de a se lua de fiecare în parte înțelegere, pe de o parte cu Ministerul de Război rus, iar pe de alta cu domnul general Alexiev”. Proiectul „consfințează” înființarea în Rusia a Corpului de Voluntari Români în Rusia, care „de bună voie ar primi să lupte în rândurile armatei române²⁹”.

După analiza conținutului „Proiectului de organizare”, Marele Cartier General l-a aprobat și, în același timp, l-a „împuternicit oficial” pe locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru „să se ocupe de această problemă³⁰”. La rândul lui, *Ministerul de Război român a ordonat, la 23 februarie/8 martie 1917³¹, înființarea „Corpului Voluntarilor Români Ardeleni și Bucovineni din Rusia”,* numindu-l comandant pe generalul Constantin Coandă³² și șef de stat major pe locotenent-colonelul în rezervă Constantin Pietraru. Sediul nou înființatului Corp de Voluntari a fost fixat la Kiev, iar C. Pietraru a fost însărcinat cu: „recrutarea prizonierilor” și „organizarea voluntarilor³³”.

După primirea ordinului primit, locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru a plecat la Moghilev, pe Nipru, pentru a se întâlni

cu generalul Constantin Coandă și a înmâna Marelui Cartier General rus acreditările oficiale. Despre întâlnirea de la Moghilev, care a avut loc în ziua de 1/14 martie 1917, C. Pietraru a consemnat ulterior: „Am sosit, astfel, tocmai în timpul când a izbucnit marea revoluție rusă. Nefiind posibil să plec la Petrograd, pentru a obține voia de recrutare și organizare a Corpului de Voluntari Români, am fost trimis de domnul general Coandă la Kiev, pentru a cerceta oarecare știri alarmante ce primise Ministerul de Război român cu privire la starea de spirit a prizonierilor de origine română [...], care se găseau adunați în lagărul de la Darnița, lângă Kiev, în vederea trimiterii lor în armata română”³⁴.

În aceeași zi, pentru verificarea stării de spirit reclamată, C. Pietraru s-a întâlnit în gara Kiev cu Victor Deleu și Pompiliu Nistor, reprezentanții voluntarilor români concentrați la Darnița. Acestora, C. Pietraru le-a comunicat faptul că problematica recrutării și înrolării voluntarilor pentru armata română în spațiul rus a devenit o urgență pentru autoritățile militare române. Cei doi reprezentanți ai prizonierilor au fost informați asupra modalității în care guvernul român a hotărât să clarifice situația lor. Aflăm strategia comunicată acestora dintr-un înscris ulterior al lor: „Noi³⁵ vom fi declarați de cetățeni români îndată cu primirea noastră în armata română. Se vor lua în considerare anii de serviciu din armata austro-ungară, cu gradul și rangul ce ne compete, cu drepturile de avansare și pensionare corespunzătoare, socotindu-se și vremea petrecută în prinsoare”³⁶.

A doua zi, 2/15 martie 1917, locotenent-colonelul (rezervă) C. Pietraru, revenit la Moghilev, a fost prezentat generalului Klembovski, subșeful Marelui Cartier Imperi-

al rus, de generalul Coandă. Ocazie cu care acesta a comunicat părții române că: „nu au obiecții de făcut privind concentrarea Corpului³⁷ lângă Kiev, la Darnița, unde sunt deja reuniți 1.500 soldați și 300 ofițeri prizonieri”. Apoi, după ce a supus aprobării generalului Alexiev problematica organizării în Rusia a Corpului Voluntarilor Români, generalul Klembovski a comunicat generalului Coandă³⁸ hotărârea Marelui Cartier General rus, potrivit căreia acesta: „nu are nici o obiecție referitoare la concentrarea și formarea unui corp de voluntari cu prizonierii români”³⁹. În cursul zilei de 3/16 martie 1917, după obținerea aprobării Marelui Cartier General rus, a fost anunțată oficial constituirea Corpului Voluntarilor Români Ardeleni și Bucovineni din Rusia, cu sediul la Darnița⁴⁰.

Demersurile oficiale cu privire la înființarea Corpului Voluntarilor Români Ardeleni și Bucovineni din Rusia s-au încheiat la această dată. Însă ele nu au luat sfârșit, demersurile oficiale au continuat în vederea obținerii de la autoritățile conducătoare ruse a aprobării înrolării ca voluntari a unui număr cât mai mare dintre prizonierii români din armata austro-ungară internați în Rusia.

Într-o primă etapă, drept urmare, proaspăt numita comandă a „Corpului” a trebuit să rezolve spinoasa problemă a anulării sau modificării de partea rusă a prevederilor ordinului din 25 noiembrie/8 decembrie 1916, care restricționase mult numărul prizonierilor români ardeleni și bucovineni ce solicita înrolarea în rândul voluntarilor. Pe lângă rezolvarea cortegiului de probleme inerente Corpului Voluntari de la Darnița, generalul Constantin Coandă și locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru, comandantul și respectiv șeful de stat major al acestuia,

au participat activ la demersurile oficiale întreprinse pentru încheierea: „*Acordului ruso-român privind aprobarea înrolării a 5.000 voluntari ardeleni și bucovineni dintre prizonierii internați în Circumscripția Militară Moscova*”.

Prioritară pentru guvernul român a fost încheierea unui acord cu autoritățile centrale militare ruse privind aprobarea extinderii ariei recrutării voluntarilor dintre prizonierii români din armata austro-ungară. Prioritate concomitentă cu aceea a obținerii abrogării unora dintre prevederile Ordinului din 25 noiembrie/8 decembrie 1916.

La 8/21 martie 1917, în vederea realizării acestor priorități, prin intermediul Legației române de la Petrograd, partea română a solicitat celei ruse aprobarea înființării unei „Comisii mixte” însărcinate cu recrutarea voluntarilor români. Într-o primă etapă, principala sarcină a preconizatei comisii trebuia să asigure centralizarea solicitărilor, privind înrolarea ca voluntari pentru armata română, făcute de prizonierii ardeleni și bucovineni internați în spațiul rus. În a doua etapă, respectivii prizonieri urmau să primească documentele de „liberă mișcare” spre unul din locurile de „concentrare” fixate din timp de către Comisie. Odată sosiți în respectivele locații, voluntarii trebuiau să fie echipați, hrăniți și instruiți, în conformitate cu regulamentele militare române⁴¹. Să nu uităm faptul că la Petrograd în următoarea zi (9/22 martie 1917) a fost încheiată „Convenția ruso-română”, fără legătură cu respectivele propuneri, prin care: „autoritățile române au evacuat în Rusia un important număr de întreprinderi și instituții”.

În legătură cu problematica înrolării voluntarilor români, trebuie să menționăm

CENTENARUL RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

disponibilitatea rusă relativă la primirea „în fabricile de stat și în uzinele particulare rusești până la 15.000 de muncitori de diferite specialități, veniți din fabricile românești”⁴². De altfel, acest număr va face obiectul precizărilor unor factori militari de decizie ruși în viitoarele discuții privitoare la numărul prizonierilor români care puteau fi eliberați de la locurile unde munceau pentru a se înrola ca voluntari. Însă, trebuie subliniat că în discuțiile directe dintre reprezentanții români⁴³ și conducerea militară rusă cifra ca atare nu a fost nominalizată concret de nici una dintre cele două părți.

Menționăm că aproximativ în același interval de timp, principalii inamici de pe frontul român din Moldova puneau la cale dispariția României ca stat. La 13/26 martie 1917, Bethman Hollweg (cancelarul german) și Otto Czernin (ministrul de Externe austro-ungar) au semnat așa-numitul „Document de la Viena”. Prin acest document, semnat de cei doi în numele guvernelor lor, au stabilit liniile generale de acțiune, în cazul încheierii victorioase a războiului pentru țările lor, față de România. Făcând eforturi pentru menținerea aliatului în luptă, Germania a fost de acord cu cedarea unei importante părți din România către Imperiul Habsburgic. Concomitent, unele părți din România urmau să mai fie cedate Rusiei⁴⁴ și Bulgariei. România, pentru a nu fi ștearsă de pe hartă în totalitate, era fixată la un teritoriu din jurul gurii Dunării, ca „un stat micuț, după modelul Monaco-ului”⁴⁵.

La 14/27 martie 1917, numai după o zi de la semnarea „Documentului de la Viena”, generalul Constantin Coandă – evident, fără a ști nimic despre evenimentul de la Viena - i-a ordonat locotenent-colonelului (rezervă) Constantin Pietraru să se deplaseze la Petrograd „pentru ca împreună cu domnul ministru Constantin Diamandy să pregătească chestiunea organizării și formării, din punct de vedere administrativ”, unităților de voluntari preconizate de Ministerul de Război român⁴⁶. Guvernul român a dispus înființarea „Comisiei mixte”, fără a mai aștepta rezultatele demersului oficial de la Petrograd, fixându-i misiunea recrutării voluntarilor români dintre prizonierii austro-ungari internați în Rusia și expedierii lor în țară.

Ministerul de Război român, în înțelegere cu Ministerul de Interne și cu avizele Marelui Cartier General și Marelui Stat Major, Partea Sedentară, a dispus constituirea Comisiei mixte: „chemată să ajute executiva acestei chestiuni”. Componenta română a „Comisiei mixte” a fost stabilită la: 7 ofițeri activi români, 7 ardeleni și bucovineni refugiați în țară și 7 ofițeri din rândul voluntarilor (foști prizonieri). Aceștia urmau să li se alăture încă „7 ofițeri ruși”, desemnați în

acel scop de Marele Stat Major rus. În a doua jumătate a lunii martie 1917, conform respectivei hotărâri, membrii desemnați de partea română în respectiva „Comisie” așteptau numai avizul lui C. Pietraru pentru a pleca la Petrograd⁴⁷.

În ziua de 24 martie/6 mai 1917, Guvernul român de la Iași, în lipsa informărilor pe care trebuiau să le trimită C. Diamandy sau C. Pietraru de la Petrograd, a luat cunoștință de conținutul „Declarației” lui Pavel Miliukov, ministrul rus de externe. În conținutul respectivei „Declarații” s-a specificat hotărârea noii puteri politice instalate la Petrograd „de ajutorare” a acțiunilor de eliberare națională a popoarelor asuprite din Austro-Ungaria. În acest sens, în „Declarație” s-a precizat: „Același scop se urmărește și prin îngăduința de a se constitui din prizonierii de război din rândul naționalităților din Austro-Ungaria nuclee de armate naționale, subordonate organizațiilor politice înființate în Rusia de polonezi, cehi, români, sârbi și sloveni”⁴⁸.

Guvernul român, pe data de 25 martie/7 mai 1917, chiar în ziua următoare comunicării conținutului „Declarației lui Miliukov”, a dispus, drept urmare, ca Octavian Goga și Vasile Osavadă, doi dintre membrii numiți deja în „Comisia mixtă”, să pornească imediat la Petrograd, fără a mai aștepta să fie chemați acolo de Constantin Pietraru. La 28 martie/10 mai 1917, numai după trecerea a trei zile, cei doi au ajuns la Petrograd unde s-au alăturat demersului oficial român al tandem-ului Diamandy-Pietraru. Ordinul acesta a constituit în realitate o manevră politică bine gândită, care a avut în vedere prestigiul internațional și, în același timp, largul cerc de cunoștințe al marelui om politic și de cultură: Octavian Goga.

Octavian Goga, conform așteptărilor anticipate deja, imediat ce a sosit în capitala rusă a reușit să contacteze și să aibă o serie de întâlniri cu personalități politice ruse care aveau putere de decizie. Conform unei consemnări ulterioare a lui Vasile Osavadă, reușitele lui Octavian Goga s-au materializat prin audiențele avute la: „Petraiev, fost ministru la Constantinopol, actualul șef al Departamentului Țărilor Balcanice din Ministerul de Externe rus; apoi la Miliukov, pe atunci ministrul de Externe rus și G.I. Lwov, ministrul prezident al Guvernului provizoriu rus”, personalități de forță aflate în acel moment la putere. Referitor la mesajul oficialilor ruși, V. Osavadă a scris: „Fiecare a avut bunăvoința să comunice domnului Octavian Goga că chestiunea prizonierilor români, care vor să lupte ca voluntari în armata rusească e privită din partea lor ca tranșată; Consiliul miniștrilor ruși aprobând încă la timp extrădarea lor”⁴⁹.

Octavian Goga, cu prilejul audienței avute la Miliukov, ministrul rus de Externe, i-a înaintat acestuia un „Memoriu” în care a abordat două aspecte. În primul a abordat necesitatea ajungerii „la îmbunătățirea raporturilor dintre guvernele României și Rusiei”, iar în al doilea a militat pentru încheierea unui „acord” referitor la „organizarea prizonierilor români din armatele austro-ungare aflați în Rusia și înrolarea lor în război alături de Antanta”. Conform convingerilor lui Octavian Goga, prioritară era în acele momente: „angajarea românilor prizonieri din Rusia la o manifestație în contra Austro-Ungariei”. Atunci, în acest sens, Octavian Goga a fost sincer convins susținând: „Cauza ruso-română ar câștiga un mare aplomb moral și o justificare politică superioară în momentul când s-ar putea recruta un număr mare de voluntari între prizonierii din Rusia, cu angajamentul de a lupta contra țării lor de ieri”⁵⁰. După informările primite din partea lui Octavian Goga, lăsând - la Petrograd - în sarcina acestuia și a lui Constantin Diamandy continuarea demersurilor în cauză, locotenent-colonelul C. Pietraru s-a întors la Kiev, ajungând aici în ziua de 9/22 aprilie 1917⁵¹.

Ca o paranteză, menționăm că în plan internațional - între timp - avusese loc un eveniment care, prin urmările lui, avea să influențeze decisiv evoluția ulterioară a Primei conflagrații mondiale: intrarea în război a Statelor Unite ale Americii - 24 martie/6 aprilie 1917 - alături de statele din Antanta. Pentru români, urmare a realităților din spațiul rusesc, care nu aduseseră schimbări spectaculoase după Revoluția din februarie 1917 în relațiile cu România, iluziile „noastre s-ar fi spulberat cu totul, dacă [...] nu ne-ar fi venit știrea oficială a intrării alături de

Aliați, deci și de noi, a Statelor Unite ale Americii. Cu toate acestea, la Iași domnea o anumită îngrijorare legată de preocuparea guvernului american „de a scoate Imperiul austro-ungar din alianța cu Germania și de a-l menține, într-o anumită formă”.⁵²

Situația dificilă din punct de vedere militar și, mai ales, economică a dublei monarhii, l-a determinat pe Otto Czernin, ministrul austro-ungar de Externe, să întocmească un „Memoriu” secret, pe care l-a prezentat conducerii aliate. Analizând realitatea fronturilor europene din primăvara anului 1917 și, mai ales, slăbiciunile dublei monarhii, Otto Czernin a propus începerea tratatelor de pace - separat - cu Petrogradul și Parisul. Principala doleanță în legătură cu spațiul românesc a vizat: includerea Munteniei și Moldovei (până la Siret) între granițele Imperiului austro-ungar. Pentru a ușura obținerea păcii, dubla monarhie oferea restul Moldovei Rusiei și Dobrogea Veche Bulgariei. Restul Dobrogei urma să constituie noua Românie, cu scopul declarat de a vâri „o pană între Rusia și Bulgaria și să ne apărăm stăpânirea Gurilor Dunării”. Din aceleași considerente, Franței urma a-i fie retrocedate Alsacia și Lorena de către Germania. Drept compensație, Galiția a fost oferită noii structuri statale poloneze, care - indiferent de forma adoptată - trebuia să fie inclusă Imperiului german. Acestea au fost principalele teze - în linii generale - care au stat la baza discuțiilor dintre Austro-Ungaria (delegați: împăratul Carol, ministrul Czernin și generalul von Arz) și Germania (delegați: generalii Hindenburg și Ludendorff). Din nefericire pentru reprezentanții dublei monarhii, propunerile acestora nu au fost acceptate de cercurile militare germane.

Însă, pentru Antanta s-a dovedit importantă urmarea respectivelor tratative. Conținutul „Memoriului” secret odată ajuns la cunoștința statelor membre ale Antantei, a întărit convingerea acestora în apropierea victoriei finale și, ca urmare, în necesitatea continuării luptei până la obținerea ei⁵³. Confruntându-se, în paralel, cu aceste evenimente de pe scena politică internațională, România a continuat să-și întărească propria capacitate militară în vederea asigurării libertății de acțiune politică, raportată la marea scenă europeană.

Marele Stat Major rus, Partea Sedentară - în ziua de 7/20 aprilie 1917 - a comunicat⁵⁴ generalului Coandă, ca urmare a demersurilor oficiale concentrate ale reprezentanților români, concluzia rusă asupra acestei „chestiuni”. Conform adresei în cauză, rușii au considerat că ei au acționat astfel ca „toți românii din Transilvania care nu sunt întrebuițați la diferite lucrări” și au solicitat înrolarea ca voluntari au fost „îndreptați, în număr de 1.500 oameni, în Lagărul de la Darnița”. În legătură cu prizonierii români care se aflau la aceea dată „în diferite fabrici”, rușii au considerat în răspunsul dat că: „luarea lor de acolo ar stânjeni într-o importantă măsură lucrul pentru apărarea țării”. Totuși, pentru a lăsa o notă de optimism răspunsului lor, dar fără a estima un termen de rezolvare măcar aproximativ, în acesta a specificat: „chestiunea în principiu, pentru aceștia, este în curs de a fi studiată de Guvernul provizoriu”⁵⁵.

Generalul Constantin Coandă, în raportul înaintat lui Vintilă Brătianu, ministrul de Război, în ziua de 10/23 aprilie 1917 a menționat: „mai ales în urma convorbirilor ce am avut și cu miniștrii respectivi”, cifra voluntarilor

CENTENARUL RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

români aprobați „s-a rezumat la cei 1.500 aflați la Darnița”. Ca urmare a acestei situații, generalul C. Coandă a solicitat ministrului să ordone locotenent-colonelului (rezervă) Constantin Pietraru: „să se ocupe de formarea a unui singur regiment, oprind din numărul celor circa 300 ofițeri [...] strictul cadrului regiment, iar ceilalți să fie trimiși în țară”⁵⁶.

Vintilă Brătianu în lipsa unor rezultate concrete sosite de la Petrograd, numai cu o zi înainte - 9/22 aprilie 1917 - de primirea raportului generalului C. Coandă, îi ordonase acestuia⁵⁷ că: „va trebui mai întâi ca dumneavoastră să interveniți pe lângă Guvernul rus spre a încheia o convenție, prin care să se specifice că prizonierii români care au semnat sau vor semna un angajament să fie puși complet la dispoziția noastră”⁵⁸. Drept urmare, eliminând componenta diplomatică a aceluiași unic proces, ministrul Vintilă Brătianu a ordonat transferarea responsabilității încheierii demersurilor oficiale începute în sarcina militarilor.

Prin conținutul avut, ordinul în cauză, redactat punctual, a transferat componentei militare prioritatea realizării încheierii unei convenții cu segmentul similar rus. Scopul precizat al misiunii ordonate a vizat obținerea aprobării ruse pentru înrolarea ca voluntari a tuturor prizonierilor români care ar fi solicitat acest lucru. În afara primelor două puncte referitoare la problematica prezentată, următoarele șase puncte ale ordinului în cauză precizau măsurile ce trebuiau luate în vederea plății și transportului în țară a voluntarilor români. Pe 13/26 aprilie 1917 în gara feroviară Moghilev, ministrul Constantin Diamandy, care se-ntorcea de la Iași la postul său din Petrograd, i-a înmănat personal generalului Constantin Coandă ordinul în cauză⁵⁹.

Întrât în posesia respectivului ordin, generalul C. Coandă a sesizat atât transferul de competență privind încheierea convenției către componenta militară, cât și faptul că o asemenea „convenție”, chiar dacă ar fi fost finalizată de către resorturile militare ale celor două țări, trebuia aprobată - pentru a putea fi aplicabilă - de către componenta politică rusă conducătoare.

Pe cale de consecință, generalul C. Coandă a raportat imediat ministrului Vintilă Brătianu la Iași că nu are: „căderea de a semna acte cu Guvernul rus, pe lângă care avem acreditat un ministru al țării” și a solicitat acestuia ca: „domnul Diamandy să fie rugat a încheia convenția”⁶⁰. Prin raportul său, generalul C. Coandă a solicitat repunerea componentei diplomatice în rolul ei firesc, rol care avea menirea asigurării aprobării de componenta politică a eventualei

„convenții” sau „acordului” încheiat de componenta militară. Urmare a raportului generalului C. Coandă, care și-a declinat competența și nici nu a participat la demersurile în curs, Vintilă Brătianu a fost obligat să revină în acest sens, la 17/30 aprilie 1917, emițând un nou ordin⁶¹.

Recunoscând, indirect, adevărata importanță a semnăturii reprezentantului diplomatic pe respectiva/respectivul convenție/acord, Vintilă Brătianu, prin acest al doilea ordin, a comunicat generalului C. Coandă că: „din cauză că ministrul Diamandy nefiind în curent cu propunerile și tratările dumneavoastră și ale locotenent-colonelului Pietraru, dacă iscălitura trebuie făcută cu Guvernul Provizoriu la Petrograd”, să-i ordone celui din urmă: „să meargă acolo, spre a da indicațiile necesare”. Noul ordin al ministrului de război a determinat repunerea factorului diplomatic în rolul lui firesc și a fost urmat de executarea lui întocmai⁶².

Chiar în ziua următoare (18 aprilie/1 mai 1917), generalul C. Coandă a ordonat plecarea imediată la Petrograd a locotenent-colonelului (rezervă) Constantin Pietraru, pentru a asigura punerea de urgență a ministrului român C. Diamandy „la curent” cu: „propunerile și tratările se s-au urmat cu privire la formarea Corpului de voluntari cu prizonierii români din Transilvania”. În același timp, generalul C. Coandă l-a informat pe C. Pietraru, prin același ordin, că ministrul român din Petrograd: „are nevoie de indicațiile dumneavoastră pentru a încheia o convenție cu Guvernul rus, pentru a ni se remite zișii prizonieri care au exprimat dorința de a intra în Corpul de voluntari în serviciul armatei române”. Aceste prevederi din conținutul ordinului demonstrează că aspectele militare ale demersului ruso-român în această problemă se discutaseră, deja la Petrograd, fără participarea componentei diplomatice oficiale române în Rusia. Un argument în plus în sprijinul constatării în cauză îl constituie, considerăm noi în acest sens, însăși următoarea prevedere din conținutul ordinului: locotenent-colonelului (rezervă) Constantin Pietraru trebuia „să caute singur” a „lămuri cu Ministerul de Război rus” chestiunea echipării și modalităților „de aducere în țară a voluntarilor de la Darnița”. Această prevedere demonstrează elocvent lipsa unei colaborări eficiente între cele două componente ale aceluiași demers oficial român: cel diplomatic și cel militar⁶³.

Ajuns la Petrograd, C. Pietraru a avut întrevederea ordonată cu ministrul C. Diamandy în ziua de 21 aprilie/4 mai 1917. După terminarea întrevederii în cauză, C. Pietraru a raportat generalului C. Coan-

CENTENARUL RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

dă: „Domnia sa mi-a răspuns că nu are nici un ordin în această privință de la Guvernul român și că va cere de la Iași dispozițiile convenite”. Pentru a elimina timpul pierdut printr-o asemenea acțiune, C. Pieraru i-a „lăsat copie de pe ordinul primit de la Ministerul de Război”⁶⁴

Dialogul dintre ministrul C. Diamandy și locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru este elocvent, demonstrând - la mare distanță de țară - lipsa colaborării directe dintre cele două ministere române de resort (de Război și de Externe) de la Iași. Fapt ce se poate explica numai prin lipsa unei disponibilități, a reprezentanților aceluiași guvern, la un dialog constructiv, vizând în final rezolvarea aceluiași obiectiv comun. În locul depunerii unui efort concentrat, pentru a elimina multitudinea obstacolelor puse de partea rusă în calea finalizării preconizatei convenții/acord, aceste disensiuni bazate pe orgolii privind false competențe au determinat exasperata ineficiență a demersului oficial întreprins până atunci la Petrograd.

Generalul C. Coandă, la rândul lui, după primirea raportului lui C. Pietraru referitor la întrevăderea avută la Petrograd cu C. Diamandy, a raportat ministrului Vintilă Brătianu la București că: C. Pietraru „nu a fost întrebuințat în sensul citatelor ordine” și că „a tratat singur cu Marele Stat Major [rus], Partea Sedentară, formarea Corpului de Voluntari”. Urmare a acestui fapt, a arătat că: „în prezent, nu există nici o convenție în sensul ordinelor dumneavoastră, deoarece domnul ministru Diamandy nu a primit instrucțiuni în această privință”. Drept care, a concluzionat generalul C. Coandă în raportul său: „această chestiune rămâne, deci, încă deschisă”⁶⁵.

Finalizarea discuțiilor în această problemă a fost amânată ca urmare a sosirii la Petrograd a delegației guvernamentale condusă chiar de premierul român.

De altfel, chiar în ziua de 21 aprilie/4 mai 1917, a sosit la Petrograd premierul român Ion I.C. Brătianu, împreună cu generalul Constantin Prezan, șeful Marelui Cartier General român⁶⁶. Întrevederile care s-au desfășurat între aceștia și generalii ruși Alexei Polivanov și Kornilov⁶⁷ au reliefat atitudinea binevoitoare a celor doi față de cauza discutată. Din discuțiile purtate și cu Alexandr Gucikov, ministrul rus de Război, a rezultat că acesta a lăsat de înțeles părții române că va asigura în continuare: „sprijinul dat efortului de război român”. În ceea ce a privit subiectul colaborării strict operative dintre cele două armate aliate, acesta a constituit obiectul discuțiilor directe dintre generalii Prezan și Scerbacev. Tot la Petrograd, Ion I.C. Brătianu a mai avut întrevăderi cu Miliukov și Lwov, precum și cu Kerenski, după eliminarea dificultății legate de stabilirea agendei acestuia, urmare și a diferențelor de vederi dintre cei doi⁶⁸.

În cadrul întrevăderilor premierului român cu personalitățile politice și militare ruse, în afara problemelor de politică și planificare operativă a unor operațiuni comune pe frontul din Moldova, s-a mai „discutat și problema prizonierilor de origine română din armata austro-ungară, concentrați [ca prizonieri de război] în mai multe lagăre de pe teritoriul vecinei de la răsărit”. Apreciind la justa ei valoare forța „combativă și morală a primirii unor voluntari” dintre prizonierii din Rusia „în cadrul trupelor române, Ion I.C. Brătianu a insistat pentru urgentarea formalităților vizând aducerea primelor de-

tașamente [formate din aceștia] pe frontul român”⁶⁹.

În ziua de 29 aprilie/12 mai 1917, ultima petrecută la Petrograd, membrii delegației române au participat la o paradă militară a trupelor ruse din garnizoană, iar premierul român a avut o întrevădere cu principalii autori ai demersurilor oficiale⁷⁰ purtate până atunci cu partea rusă, informându-se asupra rezultatelor obținute de aceștia până la aceea dată. La rândul lui, după ce i-a ascultat, în finalul întrevăderii Ion I.C. Brătianu le-a „comunicat că chestiunea prizonierilor a fost definitiv tranșată”.

Premierul român i-a informat pe cei prezenți la întrevădere că: „a fost încheiat cu partea rusă” un „Acord politic în această chestiune”. În acest sens, despre acest „Acord”, Ion I.C. Brătianu și-a informat partenerii de dialog că rușii aprobaseră *înrolarea a 5.000 voluntari ardeleni și bucovineni dintre prizonierii internați în circumscripțiile militare Moscova și Kiev*. „Acordul” prevedea, în linii generale, că: „Prizonierii concentrați la Darnița vor fi duși de urgență la locul de concentrare desemnat în sudul Basarabiei. Cât privește restul de prizonieri români, care în total sunt în număr de 126.000, Guvernul rus - care apreciază pe deplin nu numai importanța lor militară, dar mai ales marea importanță politică și de contopire cu un ceas mai curând a sufletelor românilor de peste hotare cu a celor din Regat - a hotărât să permită extrădarea unui număr ce poate varia între 20 și 40.000 prizonieri”⁷¹.

În cursul aceleiași zile de 29 aprilie/12 mai 1917, cu ocazia plecării din Petrograd, după cum a relatat mai târziu C. Pietraru, generalul Constantin Prezan - „în prezența și cu aprobarea domnului prim-ministru Bră-

tianu" - i-a comunicat acestuia că: „din cauza timpului înaintat nu mai este loc a forma în Rusia un Corp de voluntari români, dar că trebuie numai să fie îmbrăcați aici și porniți treptat pe unități mici în țară”. Cu aceeași ocazie și Ion I.C. Brătianu, la rândul lui, l-a informat pe locotenent-colonelului (rezervă) Constantin Pietraru că: „în urma convorbirii” ce a avut cu Gucikov, acesta „a delegat pe domnul general Michelson ca să se ocupe cu toate chestiunile românești”⁷².

În perioada imediat următoare, conformându-se misiunii primite, locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru a întreprins o serie de demersuri pentru a fi primit în audiență de generalul rus Michelson. Cu referire la aceste demersuri, în raportul de activitate înaintat ulterior Ministerului de Război român, C. Pietraru avea să consemneze următoarele: „am fost de patru ori ca să găsesc pe domnul general Michelson, dar în mod regulat domnia sa era lipsă de la serviciu în momentul când mă prezentam”. Ministrul Constantin Diamandy, în același timp, acționând pe canale diplomatice, a obținut pentru C. Pietraru o audiență la noul șef al Statului Major General rus, Partea Sedentară.

Astfel că, în ziua de 10/23 mai 1917, cu ocazia întrevederii avute, locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru a prezentat generalului Romanovski: „chestia formării Corpului de Voluntari Români”⁷³. Cu ocazia întrevederii avute, drept concluzie finală, generalul Romanovski i-a comunicat lui C. Pietraru: „aprobarea de principiu” a Ministerului de Război rus, dar „pentru a nu da naștere la reclamații din partea celorlalte ministere, că li se ia mâna de lucru, va începe prin a ne da un prim contingent de 5.000 oameni. Restul, până la cifra aproximativă de 30.000, se va da treptat și mai târziu”. Având în vedere faptul că noile cifre comunicate erau deja aprobate de Kerenski, C. Pietraru a încercat să obțină - cel puțin - ca în această cifră de 5.000 voluntari aprobată de ruși să nu intre și cei 1.500 voluntari deja adunați la Darnița⁷⁴, în Circumscripția Militară Kiev.

Locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru, urmare a demersurilor oficiale întreprinse, a obținut prin intermediul generalului Kalischevsky, șeful Secției Prizonieri din Marele Stat Major rus, Partea Sedentară, ca: „cei 5.000 voluntari” să-i recruteze „din regiunea militară a Moscovei; iar în plus, pe cei circa 1.600 ofițeri și soldați aflați la Darnița”, pe raza Circumscripției Militare Kiev, să-i echipeze „acolo și să-i pornesc în țară”. Mai mult, generalul rus i-a comunicat că: „pentru angajarea celor 5.000 voluntari a admis să se trimită 7 comisii” și deja: „s-au dat ordinele respective, domni-

lor comandanți ai circumscripțiilor militare din Kiev și Moscova”⁷⁵.

Constantin Pietraru, în ziua de 13/26 mai 1917, data plecării lui din Petrograd, a „lăsat” ministrului C. Diamandy: „un memoriu asupra chestiunii voluntarilor români”, în care a specificat toate demersurile făcute până atunci pe lângă „Marele Stat Major rus, Partea Sedentară, și rezultatele obținute”⁷⁶.

Generalul Constantin Coandă, la rândul lui, într-un amplu raport întocmit după sosirea la Kiev⁷⁷, a înaintat ministrului Vintilă Brătianu „rezultatele” demersurilor oficiale întreprinse de Constantin Pietraru după plecarea din Petrograd a premierului român. Rezultatul acestor activități a fost rezumată de generalul C. Coandă astfel: „Marele Stat Major rus, Partea Sedentară, cu aprobarea ministrului de război, domnul Kerenski, a încuviințat cedarea către România, deocamdată a 5.000 de voluntari români din Transilvania, deosebit de acei circa 1.600 care au semnat deja angajamentul și care se găsesc internați la Darnița; restul până la concurența a 30.000 se vor aproba în serii ulterioare”.

În respectivul raport, în plus, ministrul român a fost informat de generalul C. Coandă că, în baza „Acordului” încheiat de cele două părți, același organism rus: „a dat deja ordin circumscripțiilor militare Moscova și Kiev pentru a face toate înlesnirile comisiunilor române ce vor merge acolo pentru adunarea și selecționarea voluntarilor”⁷⁸.

„Acordul ruso-român privind aprobarea înrolării a 5.000 voluntari ardeleni și bucovineni dintre prizonierii internați în circumscripțiile militare Moscova și Kiev” a reprezentat un prim succes, având un rol - la aceea dată - și de simbol. Însă, obiectivul final al demersului început, înrolarea ca voluntari pentru armata română a tuturor prizonierilor ardeleni și bucovineni din armata austro-ungară internați în Rusia, care solicitaseră aceasta, era departe de a fi îndeplinit.

EFFORTS TO OBTAIN THE "RUSSIAN AGREEMENT" FOR THE ENROLLMENT OF 5.000 ROMANIAN VOLUNTEERS FROM THE MILITARY DISTRICTS OF MOSCOW AND KIEV

After Romania's entry into the war, on August 15/28, 1916, a large number of Transylvanian and Bukovinian service men from the Austrian-Hungarian army, interned as war prisoners in Russia, requested the Russian-Romanian political and military authorities to approve their enlistment as volunteers for the Romanian army. As a result, on September 1/13, 1916, the Russian General Staff decided

CENTENARUL RĂZBOIULUI DE ÎNTREGIRE NAȚIONALĂ

the Camp of Transition Darnița (near Kiev) as a place of concentration of the Romanian volunteers.

Romanian political and military officials undertook a series of steps in Russia to enlist as many volunteers as possible among the Romanian prisoners in the Austro-Hungarian army interned in the Russian camps.

On April 29/May 12, 1917, Ion I.C. Brătianu announced the closure of an "Agreement" under which Russia approved the enlistment of 5.000 Romanian volunteers from the Transylvanian and Bukovinian prisoners interned in the military districts of Moscow and Kiev.

Keywords: Ion I.C. Brătianu, Constantin Coandă, Constantin Diamandy, Constantin Pietraru, Corps of Romanian Volunteers, Darnița

NOTE

1 Asociația Cultul Eroilor „Regina Maria”, Filiala Argeș.

2 Depozitul Central de Păstrare a Arhivelor Militare Istorice

3 Cornel Carp, Cornel Țucă, Prizonierii români în lagărele din Siberia, în revista „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, Anul VI, nr. 1 (19), 2003, p. 36.

4 Cornel Țucă, Prizonierii români din armata austro-ungară internați în Rusia. Problemele repatrierii, Cluj-Napoca, 2011, p. 25.

5 Idem, p. 25-28.

6 Idem, p. 32.

7 Din cei 169.000 militari români din armata dublei monarhii: 139.000 au fost prizonieri (în Rusia: 120.000, în Italia: 18.000 și în Franța: peste 1.000) și peste 30.000 refugiați în România.

8 Ioan I. Șerban, Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia în Războiul pentru Întregirea Neamului, 1916-1919, Alba Iulia, 2003, p. 31.

9 Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice [în continuare abreviat: C.S.P.A.M.I.] Pitești, fond Corpul Voluntarilor Români Ardeleni și Bucovineni [în continuare abreviat: C.V.R.A.B.], dosar nr. 4, f. 54.

10 Cornel Țucă, op.cit., p. 58.

11 ***, Istoria militară a poporului român, vol. V, București, 1988, p. 533.

12 Teodor V. Păcățianu, Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș aduse în Războiul Mondial din 1914-1918, Sibiu, 1923, p. 20.

13 Elie Bufnea, Voluntarii români în Siberia, Brașov, 1928, p. 8.

14 Apare uneori și sub denumirea de: „Comitetul Național al Românilor Emigrați din Austro-Ungaria”.

15 Ion Agrigoroaiei, Opinia publică și starea de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Uniri. Iași, 1916-1918, Iași, 2004, p. 97.

16 ***, 1918. Unirea Transilvaniei cu România, București, 1978, p. 492-493.

17 Ion Agrigoroaiei, Marea Unire, în Istoria Românilor, vol.VII, tom. II, De la Independență la Marea Unire (1878-1918), București, 2003, p. 470.

18 Petre Nămoianu, Prima Alba Iulia - Voluntarii români în Războiul pentru Întregirea Neamului, Timișoara, 1922, p. 39.

19 Ioan I. Șerban, Primul Corp al Voluntarilor Transilvăneni și Bucovineni din Rusia (I), în „Apulum”, Alba Iulia, XXV, 1988, p. 439.

20 Anunțe, înscrie.

21 A se înțelege: „prin”.

22 Loc. cit., fond C.V.R.A.B., dosar nr. 12, f. 36-37.

23 „Gazeta Voluntarilor”, Cluj, Anul I, nr. 38 din

4 noiembrie 1923.

24 C.S.P.A.M.I. Pitești, Fond Marele Cartier General [în continuare abreviat: M.C.G.], dosar nr. 2.193, f. 149.

25 „Gazeta Voluntarilor”, Cluj, Anul I, nr. 37 din 28 octombrie 1923.

26 Ioan I. Șerban, Voluntarii transilvăneni și bucovineni din Rusia..., p. 76.

27 Constantin Kirițescu, Războiul pentru Întregirea Neamului, vol. I, București, 1925, p. 376.

28 Petre Nămoianu, op.cit., p. 12.

29 C.S.P.A.M.I. Pitești, Fond M.C.G., dosar nr. 276, f. 609.

30 Arhivele Militare Naționale Române [în continuare abreviat: A.M.N.R.], Fond Marele Stat Major [în continuare abreviat: M.St.M.], Serviciul Istoric, dosar nr. 2, f. 7-8.

31 Ordinul nr. 1.191 din 23 februarie/8 martie 1917.

32 Atașatul militar român pe lângă Marele Cartier General rus de la Moghilev.

33 A.M.N.R., fond M.St.M., Serviciul Studii Istorice. Arhivă în original, dosar nr. 11, f. 51; ***, România în anii Primului Război Mondial, ..., p. 505.

34 A.M.N.R., fond M.St.M., Serviciul Studii Istorice. Arhivă în original, dosar nr. 11, f. 53.

35 Prizonierii români voluntari.

36 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 1, f. 16.

37 Corpul Voluntarilor Români Ardeleni și Bucovineni din Rusia.

38 Informația este consemnată în „Memorandum-ul din 15/28 august 1917, redactat în limba franceză, trimis de generalul Coandă generalului Kornilov, comandantul suprem al armatelor ruse, în vederea aprobării urgentării eliberării prizonierilor români înscriși ca voluntari”.

- 39 Loc. cit., fond C.V.R.A.B., dosar nr. 7, f. 53-54.
- 40 Petre Nămoianu, op.cit., p. 37.
- 41 Cornel Țucă, Constituirea Corpului Voluntari de la Darnița, în „Arhivele Prahovei”, vol. VIII, Ploiești, 2003, p. 41.
- 42 Idem, p. 42.
- 43 Generalul Coandă, locotenent-colonelul (rezervă) C. Pietraru și locotenent-colonelul D. Palada (atașatul militar român la Petrograd).
- 44 Aliatul României în acele momente, având armate dispuse pe Frontul român din Moldova.
- 45 Ion Agrigoroaiei, Glorioasele victorii din vara anului 1917 și deșeurile planurilor de împărțire a României, în „Revista Arhivelor”, 55, nr. 1, 1978, p. 54.
- 46 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 7, f. 1.
- 47 Loc. cit., fond M.C.G., dosar nr. 2.193, f. 149-150.
- 48 Ștefan Pascu, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia încununarea ideii, a tendințelor și a luptelor de unitate a poporului român, Cluj, 1968, p. 271.
- 49 Cornel Țucă, Informații în legătură cu situația prizonierilor de origine română din armata austro-ungară internați în Rusia în primăvara anului 1917, în coordonator: Horia Dumitrescu, Omagiul istoricului Dan Berindei, Focșani, 2001, p. 122.
- 50 Cornel Țucă, Prizonierii români din armata austro-ungară internați în Rusia. ..., p. 142.
- 51 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 8, f. 67.
- 52 Ion Agrigoroaiei, Opinia publică și starea de spirit..., p. 85-86, 89.
- 53 Ion Agrigoroaiei, Glorioasele victorii din vara anului 1917..., p. 54.
- 54 Prin Adresa nr.1.824 din 7/20 aprilie 1917, semnată de generalul Zankievici.
- 55 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 7, f. 59.
- 56 Ibidem, f. 10.
- 57 Ordinul nr. 373 din 9/22 aprilie 1917.
- 58 Loc. cit., fond C.V.R.A.B., dosar nr. 8, f. 40.
- 59 Ibidem, dosar nr. 7, f. 13.
- 60 Ibidem, f. 36.
- 61 Ordinul nr. 717 din 17/30 aprilie 1917.
- 62 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 7, f. 22; dosar nr. 8, f. 43.
- 63 Ibidem, dosar nr. 7, f. 16-17.
- 64 Ibidem, f. 36.
- 65 Ibidem, f. 22.
- 66 Loc. cit., fond M.C.G., dosar nr. 2.193, f. 150.
- 67 La aceea dată: guvernatorul militar al Petrogradului.
- 68 Constantin Kirițescu, op.cit., p. 398-399.
- 69 Ion Agrigoroaiei, Opinia publică și starea de spirit..., p. 97-98.
- 70 Generalul Constantin Coandă, ministrul Constantin Diamandy, locotenent-colonelul (rezervă) Constantin Pietraru și reprezentanții refugiaților ardeleni și bucovineni: Octavian Goga și Vasile Osvadă.
- 71 A.M.N.R., fond M.C.G., dosar nr. 2.193, f. 151.
- 72 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 7, f. 22.
- 73 Ibidem, f. 27-28.
- 74 Ibidem, f. 28.
- 75 Ibidem.
- 76 Ibidem, f. 36.
- 77 Întocmit la data de 14/27 mai 1917.
- 78 C.S.P.A.M.I. Pitești, fond C.V.R.A.B., dosar nr. 7, f. 22.